

15. *Russkaya razgovornaya rech: Fonetika. Morfologiya. Leksika. Zhest* / pod red. E. A. Zemskoj (*Russian colloquial speech: Phonetics. Morphology. Vocabulary. Gesture*). Moskva: Nauka, 1983. Print.

16. Shevchuk, L. V. *Formuvannya movnykh zasobiv komichnoho v suchasny satyri: tradytsiyi i novatorstvo* (*Comic linguistic means formation in modern satire: traditions and innovation*). Odesa, 1991. Print.

17. Zimmjaja, I. A. "Smyslovoe vospriyatie rechevogo soobshhenija (Semantic perception of the speech message)". *Smyslovoe vospriyatie rechevogo soobshhenija (v uslovijah massovoj kommunikacii)* (*Semantic perception of the speech message (in mass communication)*). Moscow: Nauka, 1976: 5–33. Print.

REGULATORY STRATEGIES AND TACTICS IN MODERN UKRAINIAN FICTION

Svitlana Halaur

Chair of Ukrainian Language, Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Poltava, Ukraine

Abstract

Background: Studies of regulatory strategies and tactics in modern Ukrainian prose is relevant because it touches upon the problems of the message special artistic treatment by the addresser for effective mutual understanding with the recipient in terms of asynchronous communication, the explication of heuristic intentional program, planning the author's discursive interaction with the reader, aimed at transforming the world model of the latter.

Purpose: The studies goal is to classify regulatory strategies in Ukrainian contemporary fiction and identify their main tactics.

Results: The speech act optimal design in artistic prose text which is the most adequately meets the specific communicative situation requirements determines such regulatory strategies: consistent-converging, paradoxical-contrastive, a language game, speech portraying, targeting, silence. The consistent-converging strategy embodied in microcontext and macrocontext repetition and convergence tactics reflects the semantic perception and speech signal processing levels most fully. As one of the dominant expressive features of a literary work, its communicative focus is contrast, then paradoxical-contrastive strategy is common with its tactics of phonetic-emphasising, lexical-emphasising, grammar-emphasising and graphic-emphasizing-contrast. The language game strategy and its tactics of deliberate language canon abuse are increasingly popularised among writers. Balancing on the verge of rules and creatively filling language gaps, authors, using this strategy, seem to make the language system ideal. Text communicative multidimensionality is the result of a speech portraying strategy that is implemented through tactics of speech opposition or speech polyphony at the level of the author / character identity semantic embodiment. The targeting strategy is represented in the main tactics of the dialogue modelling with an imaginary reader, and the strategy of silence is shown in the tactics of nonverbal content expression.

Discussion: Selected strategies and tactics require more detailed description. In view of artistic communication difficulty, diversity and non-rigidness such regulatory strategies and tactics ranking does not purport to be exhaustive.

Key words: literary communication, communication strategy, regulatory strategy, regulatory tactics, regulatory technique.

Надійшла до редакції 4 березня 2019 року.

Анатолій Загнітко

DOI 10.31558/1815-3070.2019.37.15

УДК 81'26

ОБЪЕКТИВНО-ТЕКСТОВЫЕ ВИМЕРЫ СТАНДАРТИЗАЦИИ ТА ЭКСПРЕССИВНОСТИ: МЕЖИ ВОЗМОЖНОГО¹

Розглянуто співвідношення стандартизації та експресивності в межах художнього тексту, схарактеризовано їх симетричність та асиметричність з опорами на дискурсивні практики, виявлено основні / неосновні засоби вираження експресивності, рівні такої експресивності, напрями посилення експресивності в художньому тексті, витворення полів експресивної епатажності з концентрованим наповненням тексту відповідними лексичними засобами. З'ясовано корелятивність експресивності зі стильовими течіями.

Ключові слова: текст, стандартизація тексту, експресивізація тексту, емоційність, експресивний засіб.

The correlation between standardization and expressiveness within the framework of the literary text is considered, its symmetry and asymmetry, supported by the discursive practices, are characterized, main / non-main means of expressing expressiveness, levels of such expressiveness, directions of intensification of expressiveness in the literary text, creation of fields of expressive shock value with a concentrated content of the text by the corresponding lexical means. The correlation of expressiveness with the stylistic ideas is revealed.

Key words: text, text standardization, text expressiveness, emotionality, expressive means.

¹ Дослідження виконано в межах фундаментального наукового проекту "Об'єктивна і суб'єктивна мовносоціумна грамати́ка : комунікативно-когнітивний та прагматико-лінгвокомп'ютерний виміри" (0118U003137).

1. У сучасній лінгвістиці текст досліджують у різних аспектах і вимірах: структурному (формальному), семантичному і / чи смисловому / змістовому, інформативному та ін., що мотивовано розглядом тексту як підсистеми, встановленням ярусу його організації, а також визначенням відповідного аспекту його дослідження. У лінгвістичному аспекті значущими постають фонетичний, морфологічний, синтаксичний, лексичний, композиційно-синтаксичний, стилістичний яруси, для літературознавчого значущими є рівні: а) персонажів ↔ образів, б) фабули (і / чи сюжету), ідеї ↔ теми (і / чи мотиву). Культурознавчий аспект вирізняє культурний, естетичний, духовний яруси, а також рівень мовної компоненти. У сучасних студіюваннях тексту цілком мотивованим постає розгляд тексту в лінгвокультурологічному, етнолінгвістичному, психолінгвістичному, лінгвопсихіатричному та іншому вимірах (пор., наприклад: (Zahnitko 2007: 10–17). У комунікативно-діяльнісному підході істотними постають інформативно-смісловий і прагматичний яруси тексту із простеженням їх у лінгвальному й екстралінгвальному аспектах. Важливим є врахування в такому аналізі відповідних компонентів структури тексту: теми, ідеї, матеріалу дійсності, сюжету, композиції, мови ↔ мовлення, прийомів ↔ техніки (Odyntsov 24). Зв'язок лінгвального й екстралінгвального аспектів в організації тексту реалізується у формальному вимірі через зміст, де лінгвальна основа тексту формує його екстралінгвальну природу в процесу вторинної комунікативної діяльності. З погляду породження тексту первинними є екстралінгвальні чинники, а з погляду інтерпретації – його лінгвальна основа. Інформативно-смісловий рівень тексту модифікований по-різному, тому 1) з лінгвального погляду він охоплює: а) фонетичний, б) лексичний, в) морфологічний, г) синтаксичний під'яруси, а з екстралінгвального: а) предметно-логічний, б) тематичний ↔ ідейно-тематичний, в) сюжетно- (↔ фабульно-) композиційний підрівні. Для прагматичного рівня властиві: а) експресивно-стилістичний, б) функційно-стилістичний, в) інтенційно-комунікативний під'яруси. З урахуванням екстралінгвального аспекту прагматичний рівень містить: а) емоційний, б) образний (↔ персонажний), в) ідейний (↔ ідейно-смісловий) підрівні (див. Zahnitko 2007: 60–70).

Рівень тексту інколи стає відправним пунктом його аналізу, тому говорять про рівень як підсистему чи ярус в організації тексту. Текст є цілісністю і формально, і структурно, і змістовно, і композиційно, йому притаманні різні функції, з поміж яких значущими в комунікації постають функції адресанта й адресата (див. Zahnitko 2007: 101–110).

Відповідно до усталеного виділення функційних стилів кваліфікують і тексти, їх жанрову специфікацію та ін. Особливий статус належить художнім текстам, що постають результатами дискурсивних практик, через які можна розпізнавати власне-авторські інтенції тексту, відповідні настанови та ін. У художньому тексті активно взаємодіють і водночас контрастують нормативність ↔ стандартність (стандартизованість) та експресивність (емотивність), співвідношення яких відбивають оригінальність, упізнаваність тексту, силу його впливу та ін. Заявлене підтверджує актуальність розгляду корелятивності і / чи некорелятивності стандартизації й експресивності в художньому тексті в загальнотипологічному вимірі.

Експресивність тексту загалом та його складників зокрема перебували в полі зору дослідників А Бондаренко (Bondarenko), С. Єрмоленко (див. Zahnitko 2007: 57–60), М. Кожині (див. Zahnitko 2007), В. Кононенко (Kononenko), А. Мойсієнка (Moysiienko) та ін., звертали також увагу на функційне навантаження окремих мовних засобів у текстовому просторі (Ф. Бацевич, І. Кочан (див. Zahnitko 2007 та ін.), вияв текстових категорій (А. Папіна (Papina), О. Селіванова (див. Zahnitko 10) та ін.), диференціювання текстових рівнів і текстових одиниць Н. Москальська (Moskal'skaya), Г. Солганик (Solhanyk) та ін.), визначення внутрішньотекстових міжреченневих синтаксичних зв'язків і відношень (К. Долінін (Dolynyn), А. Загнітко (Zahnitko 2007) та ін.). Науковці також студіювали нормативний вимір тексту (І. Колегаєва (Kolehaeva), О. Копитов (Корупов) та ін.), простежуючи особливості на статус та основні вияви нормативності в науковому, публіцистичному та інших текстах. Не менш функційно навантаженим є розгляд окремих стилістичних прийомів у структурі тексту, оскільки для стилістичного прийому найважливішим постає синтагмальне зіткнення стилістично маркованих і стилістично немаркованих одиниць (Л. Мацько, О. Сидоренко, О. Мацько (Mats'ko, Sydorenko, Mats'ko), А. Бондаренко (Bondarenko)), водночас актуальним постає питання про співвідношення нормативних та експресивних вимірів у художньо-текстовій структурі, їх взаємодії й витворенні особливих силових полів між ними.

Метою студіювання є встановлення закономірностей симетрії й асиметрії текстових стандартизацій та експресивності (експресивізацій) із простеженням їхнього взаємопереходу в межах художнього тексту. Заявлена мета мотивує необхідність вирішення окремих питань: 1) з'ясування еволюції лінгвістичних поглядів на статус стандартизації в межах тексту; 2) аналіз типологічних виявів експресивізації в художньому тексті через співвідношення нормативності й анормативності в текстових структурах; 3) визначення напрямів посилення експресивності окремих складників тексту й загальної текстової структури; 4) встановлення закономірностей формування макроекспресивних текстових площин; 5) вияв модифікації й трансформації експресивності в гіперекспресивність із домінуванням останньої.

Методологічною основою студіювання постає розуміння системно-структурного характеру мовної системи з внутрішньою рівноважністю компонентів і сприйняття останніх як таких, що постійно перебувають в активному русі та взаємодії. Сприйняття ймовірнісного чинника розвитку мови в її комунікативному, когнітивному, репрезентативному та інших вимірах. Основними загальними методами студіювання є індуктивний (документування експресивних виявів форм і конструкцій) і дедуктивний (діагностування гіпотези про силові поля експресивних утворень, визначення функційного статусу лінгвоіндивідуалізації в загальнотекстовій структурі), структурний (празька школа) зі з'ясуванням протиставлення нормативного й анормативного в тексті, доцентрового й відцентрового характеру лінгвоіндивідуалізацій. Знайшли застосування в дослідженні також метод інтерпретацій і модифікацій, почасти контент-аналізу.

Матеріалом студіювання стали текстові фрагменти (1 500 одиниць), дібрані із творів Б.-І. Антонича, Л. Костенко, А. Мойсієнка, Д. Павличка, М. Семенка, В. Симоненка, В. Стуса та ін.

Теоретичне значення дослідження мотивоване обґрунтуванням рівневого структурування експресивності художнього тексту та особливостей її взаємодії з його стандартизацією та нормативністю. Новизна студіювання визначається тим, що вперше розглянуто співвідношення стандартизації й експресивізації в художньому тексті через аналіз рівнів експресивності, витворення гіперекспресивних і макроекспресивних полів, визначення окремих моделей модифікації і трансформації експресивності, з'ясування статусу аномативних форм та утворень у текстових структурах. Практичне значення розгляду проблеми стандартизації й експресивізації в художньому тексті мотивоване можливістю використання отриманих результатів в опрацюванні загальних питань лінгвістики тексту, актуальних питань сучасного мовознавства.

2. Останніми роками активно досліджуваним стали компетентно-діяльнісний аспект тексту, за якого опертям є інформативно-смісловий (інформативно-змістовий) і прагматичний рівні тексту, що передбачає розгляд останніх у лінгвальному й екстралінгвальному аспектах. Розгляд заявлених рівнів охоплює послідовне дослідження основних компонентів структури тексту (пор., наприклад: (Корутюв)). Зв'язок лінгвального й екстралінгвального аспектів в організації тексту, врахування значущості інформативно-сміслового, прагматичного та інших рівнів дає змогу досліджувати текст у його відносно статичному й динамічному вимірах, з'ясувати його статус і функційне навантаження в комунікативно-інтенційній площині, встановлювати співвідношення власне-авторських модальних настанов із модальними мотиваціями текстуалітету, коли епоха, її обставини не лише мотивують витворення тексту, а й окреслюють його життєву можливість.

Розглядаючи особливості реалізації модусу в текстовому полі, дослідники вирізняють також наративний рівень, інколи додають ще й аспект дискретності-континуальності авторського начала, для чого використовують метод експлікації модусних смислів у тексті, метод модусного лінгвального портретування, метод лінгвального автопортрету (Корутюв), пор.: *Росте Антонич, і росте трава, і зеленіють кучеряві вільхи. / Ой, нахилися, нахилися тільки, почувши найтайніші з всіх слова. / Дощем квітневим, весно, не тривож!* / *Хто стовк, мов дзбан скляний, блакитне небо, / хто сипле листя – кусні скла на тебе?* / *У решето ловити хочеш дощ?* / *З всіх найдивніша мова гайова: / в рушницю ночі вклав хтось зорі-кулі, / на вільхах місяць розкляють зозулі, / росте Антонич, і росте трава* (В.-І. Antonych), де автор, використовуючи власне прізвище у сполучі з процесуальним предикатом (*Росте Антонич*), вибудовує асоціативний ряд (*і росте трава*) через повтор процесуального предиката і заключним акордом, де сема процесуальності імплікована (*зеленіють кучеряві вільхи*), а через тридцять три слова постає узагальнення розгорнутого асоціативного тла: *З всіх найдивніша мова гайова*. Передують такому узагальненню риторичне питальне речення – складносурядне безсполучникове з двома підрядними частинами з ініціальним повторюваним питальним словом *хто* (*Хто стовк, мов дзбан скляний, блакитне небо, / хто сипле листя – кусні скла на тебе?*) і питально-стверджувальне односкладне узагальнено-особове речення з єдиним головним членом *ловити хочеш* (*У решето ловити хочеш дощ?*). Чому ж все-таки *найдивніша мова гайова*, де ініціально-аналітичний компонент з *усіх* в зредукованій формі окреслює відповідну множину? Через двокрапку в причинно-наслідковій структурі складнопідрядного безсполучникового подано й відповідь: *в рушницю ночі вклав хтось зорі-кулі, / на вільхах місяць розкляють зозулі, / росте Антонич, і росте трава*, де кожна метафора (*рушницю ночі, вклав зорі-кулі, місяць розкляють зозулі, на вільхах розкляють місяць*) є когнітивним утворенням з чітко вираженим олюдненням природних явищ. Вияв метафоричних лінгвоіндивідуалізованих утворень ґрунтовано: 1) на вторинному відмінково-прилеглому елементі у правобічного опосередкованого валентнозумовленого елемента в контрастивному вияві зі спеціалізованим лівобічним і правобічними прямо ↔ безпосередньо контактним і опосередкованим валентнозумовленими елементами (*в рушницю* (← правобічний валентнозумовлений опосередкований спеціалізований елемент (іменник предметно-локативної семантики)) *ночі* (← правобічний валентнонезумовлений неспеціалізований елемент) *вклав хтось* (← лівобічний валентнозумовлений спеціалізований елемент (займенниковий іменник предметної семантики)) *зорі-кулі* (← правобічний валентнозумовлений безпосередньо контактний спеціалізований елемент (іменник предметної семантики) з прикладкою, що кваліфікує заряд для рушниці); 2) асинтагмальності валентнозумовлених елементів (*на вільхах* (валентнонезумовлений елемент – носій окремої пропозиції (за А. Мустайоки (Mustayoki), специфікатор)) *місяць* ((← лівобічний валентнозумовлений спеціалізований елемент (іменник предметної семантики)) *розкляють зозулі* (← правобічний валентнозумовлений безпосередньо контактний спеціалізований елемент (іменник предметної семантики)), де *зозулі* й *місяць* заповнюють відповідні валентні гнізда дієслівного предиката *розкляють* і цілком корелюють із семантикою валентних гнізд, хоча *місяць* у цій позиції є опосередковано валентнозумовленим. Водночас *зозулі* й *місяць* перебувають в асинтагмальних відношеннях між собою, передбачаючи глибинне тлумачення метафоричного образу першого рівня, на другому ж рівні – сприйняття активного вияву дії в локативному вимірі (*на вільхах*). Повтор у кінці строфи *росте Антонич, і росте трава* створює цілісність і замкнутість строфи, оскільки ініціальні й фінальні конструкції формують не лише замкнутість поетичного тексту, а й актуалізують значущість процесуальної зміни. Авторська комунікативна інтенція – транспонувати власне *Я* в екстралінгвальний об'єктивний простір, виявити його співмірність з іншими рівнорядними і / чи нерівнорядними явищами. Значущим у цьому постає врахування текстуалітету – особливості життєвих і творчих колізій Богдана-Ігоря Антонича, його постійна жага самовдосконалення, нестрим творчого пошуку й формування власного творчого автопортрету.

Особливою для художнього тексту постає естетичність. З опертям на теорію первинності (прості (primary genres): репліки в повсякденній комунікації ↔ діалозі) ↔ вторинності (складні (secondary genres): роман мовленевих жанрів (Gephart 85–92) естетичність є третинною (Bakhtyn 2), оскільки для своєї реалізації напрацьовує

власну систему жанрів і принципи поетичності мови (Shmeleva 75). Естетична сфера є інституційною, тому що передбачає наявність регулярних спеціалізованих видань (літературних журналів, збірників, альманахів та ін.), навколо яких відбувається активний творчий діалог із відповідними дискурсивними практиками. Митець почутий лише тоді, коли його прочитали, зреагували (рефлексії можуть бути фіксованими й нефіксованими). До цього потрібно також додати і формування поетичних клубів, творчих спілок («Біластудія», «Музагет», «Гроно», «Фламінго», «Комкосмос», «Нова генерація», «Ланка», «ВАПЛІТЕ», «Неокласики», «Гарт», «Плуг», «Молодняк», «ВУСПП» і т. ін.), що формалізують та інституціоналізують не лише дискурсивні практики, а й стандартизують їх, надають усталених і відтворюваних форм жанрової специфікації.

У тексті, його модалітеті значущими постають адресант та адресат, їх співвідношення. Для художнього твору особливо ціннісним є інтерпретування почутого, прочитаного й сприйняття з опертям на увесь обшир пресупозитивних знань. Лише опертя на них уможливує адекватність декодування інформативного-сміслового й образно-метафоричного тла, пор.: *ффф / дмухало пирхало / шииши / шипіло шумно за машиною / брудносіг / – тумані / сани – сани / колисали хрусти / м'якишли сичанням / злилися постатьно / силь / ветки / м'які кокетки / блискними поглядами / кхе кхе кхе / ! Ви* (М. Semenکو), де творення поетичного тла відбувається на експериментальних моделях гри зі словом і його візуалізацією з наголошенням потреби випустити слово на волю, дати йому простір, нівелюючи синтаксис і пунктуацію як такі, що стають на заваді для адекватного сприйняття й прочитання тексту. Такі експерименти обов'язково поєднані з тим чи тим зображенням – незалежним чи доповнювальним.

Аналізований *Віри* (*ффф дмухало пирхало*) можна було б передати у звичній строфічній формі, але в цьому разі він втратив би центровість звукових ефектів (*ффф* ↔ *шииши*) сучасного міста, розрив цілісних слів (*силь / ветка*) з наголошенням їх статусу в поетичному тлі. Адресат-інтерпретатор має володіти текстуалітетними пресупозитивними знаннями для прочитання самих образів, їх інтерпретації та вмонтованості в контекст епохи (пор., наприклад, творчий портрет чеського поета Я. Сейферта, його твори «Circus», «Ročitadlo» та ін.).

З-поміж комунікативних функцій адресанта основною постає функція повідомлення про суб'єкти, об'єкти, дії, процеси, факти та ін. Функція ж повідомлення є номінативною (денотативною, референтною). До супровідних належить пізнавальна (когнітивна, гносеологічна) функція, що полягає в передаванні певних знань, системи образів, відповідного досвіду. Водночас у мовленнєвому акті реалізована апеллятивна функція, основне призначення якої – звертання до адресата і вплив на нього. Завдяки їй здійснюється переконання слухача в певних ідеях, концепціях. Так, у поезії М. Семенка «Сільський пейзаж» використано прийом поєднання геометричного трикутника (фігура) зі звуконаслідуванням: *О / АО / АОО // АООО / ПАВЛО / ПОПАСИ / КОРООВУ*, де актуалізована функція потенційного суб'єкта, який водночас є адресатом: адресант прагне спонукати адресата до виконання дії. Наказ відтворено у природній стихії з наявним відлунням, перегуком. М. Семенко використовує логограф для зменшення кількості літер і звуків у кожному наступному контактному рядку. Формуванням геометричного трикутника митець відтворює процес передавання мовлення з ефектами пролонгації середніх і кінцевих складів у словах. Аналізовані пошуки засвідчують функційне навантаження аномативності в поетичній стилістиці майстра поетичного слова, значущість у його пошуках лінгвоіндивідуалізацій, що у своїй цілісності формують портрет лінгвоперсони М. Семенка.

Експресивна функція сприяє виразній формі зображення психічного стану адресанта, показу його суб'єктивного ставлення до висловленого. Останнє виражається різними засобами: інтонаційно, лексико-семантично (*сум, печаль, радість* тощо), морфологічно (частки типу *ой, аж* та ін.), словотвірною (*малесенький, тоненький, свекрушище* і т. п.), синтаксично (порядок слів) та ін.

Завданням емотивної функції є створення умов для емоційного насичення тексту, опису різних почуттів мовця. На це орієнтоване використання вставних слів зразка *звичайно, мабуть, очевидно*, окличних речень (*Для кожного з нас цей день незвичайний!*), незвичайних сполук слів (*океани вогнів, море радості, рушиця ночі*).

Поетична функція ґрунтована на інтенції адресанта на сам знак, звернення автора до естетичних смаків (ширше – почуттів) адресата, що досягається шляхом ефективного використання поетичних тропів, фігур, розвитку нових значень слова, немотивованого поєднання слів з метою формування образного тла: *Крилатий вітер, дужий вітер, / що зорі, листя й ластівки несе, / сп'яняє серце. Ех, летіти / в зелений квітець, в синь пісень! // Піднявся день, мов олень з кручі, / ніч відплила, мов корабель. / Крилатий вітер і пахучий, / мов дзенькіт сріблених шабель* (В.-І. Antonych).

Фатична (контактновстановлювальна / контактнорегулювальна) функція необхідна для підготовки слухача до сприйняття, відповідного зосередження його уваги у процесі спілкування, підтримування уваги слухача. На це можуть бути спрямовані спеціалізовані засоби типу *пам'ятаєш, згадай*: 1) у діалозі: *А пригадай, про що з тобою я вчора говорив, саме про це...;* 2) в монолозі: *А в цьому разі треба згадати ще й таке...*

Для художнього тексту особливо актуальними постають комунікативні функції адресата (читача, слухача, реципієнта, комуніканта), пов'язані безпосередньо з його поведінкою у процесі спілкування та з оцінкою ним мовленнєвого змісту повідомлення. Основними функціями адресата є спілкування і сприйняття. Перша орієнтована на увагу й розуміння нової інформації читачем, із бажанням спілкуватися з адресантом. Друга функція визначується напрямами розуміння національно-мовних, мовленнєвих, соціальних, когнітивних (ментальних) асоціацій, ситуацій, пов'язаних з умовами мовленнєвого акту, знанням адресатом певної мови та рівнем такого знання, мотивована можливостями декодування смислових, лексичних, фразеологічних, морфологічних, синтаксичних, поетичних знаків і символів.

Фатична функція є конкативно-становлювальною і пов'язана з підтриманням слухачем мовленнєвого спілкування, його уваги до повідомлення та ін., пор.: *Продовжуй! Досить! Перестань!* Фатичну функцію виконує й оголошення перерви на нараді, лекції, закриття книги.

Естетична функція реалізується належно лише в тому разі, коли текст задовольняє уяву читача, є адекватним для його смаків і викликає в нього належне сприйняття й розуміння. Поетична функція досягається за наявності уміння читача, слухача декодувати символи, усвідомлювати поетичні образи, вловлювати підтекстову інформацію. Так, у циклах поезій «Каблепоема за океан» і «Моя мозаїка» М. Семенко майстерно використовує різноманітні геометричні фігури, основу яких завжди становить квадрат. Митець творчо переосмислює розмір літер, їх розподіл, диференціює їх між рядками: *СЛУХАЙТЕ! / (циркулярно). / Москва – Владивосток – Гонолупу – Сан- / Франциско – Чикаго – Нью-Йорк – Лон- / дон – Париж – Берлін – Варшава – Київ / (циркулярно) / електричною ниткою / духу крици / обмотую камінь / залізо й дим / волею людини визволеної / сталевий птах кине оком / на горизонти міст. / іскра зворушить огні серць. / лється воля суцільна / улиці тунелі й / потягами кам'яниць. / од міста до міста проллється хвиля / дзвони й сурми новітніх бойців. / сонце вигляне на руїну / піде ключ з континенту на / континент.* Поеземалярство митця охоплює й географічний ряд зі спеціальними розривами (*Москва – Владивосток – Гонолупу – Сан- / Франциско – Чикаго – Нью-Йорк – Лон- / дон – Париж – Берлін – Варшава – Київ*), сприйняття якого відбувається циркулярно (директивний мовленнєвий акт), оскільки / *електричною ниткою / духу крици / обмотую камінь / залізо й дим / волею людини визволеної*, тому й не дивно, що *од міста до міста проллється хвиля / дзвони й сурми новітніх бойців*, адже вони нестинуть нове й новітнє. Лінгвоіндивідуалізаційний порив у творенні візуального малюнка дає змогу адресатові належно сприйняти форму та її вербальне наповнення. Анормативність та відхилення від стандартних і стандартизованих синтаксичних конструкцій і морфологічних форм актуалізують експресивне тло поетичного тексту, його ж метафорика зорієнтована на когнітивний простір уяви адресата.

3. Поняття експресивності використовують у біології, генетиці, де її кваліфікують як ступінь вияву у фенотипі різних осіб того самого алеля відповідного гена, а кількісні показники такої експресивності встановлюють на ґрунті статистичних даних. У лінгвістиці експресивність визначають як властивість певної сукупності мовних одиниць передавати суб'єктивне ставлення мовця до змісту і / чи адресата мовлення, а також сукупність якостей мовлення і / чи тексту на основі мовних одиниць. Художній текст завжди персоналізований, оскільки відбиває авторські експресивні інтенції, внутрішньо мотивовані й зовнішньо орієнтовані. Так, наприклад, у тексті: *Гуляю я... Луг... / І – / Гул у луг. / Диво: не сяє ясен овид... / Круговиду диво-гурк... / Луг... Я свищу ледь не Дунаю: / «Ану!» День, де луцився гул, / Гуля, і турка-крутія Луг / Тне, мудрогорд, умент / («Ану!» – луна / Гула за Базалуг). / Гуляю я... Луг (А. Моісеєнко) внутрішні інтенції передані через лексеми *Базалуг* (*Базавлук* – у давнину острів на Дніпрі в гирлі річок Чортотлик, навпроти річки Підпільна і Скарбна), *Луг* (*Великий Луг* – історична назва місцевості) та ін. У синтагмальних моделях зразка *турка-крутія Луг / Тне, луна / Гула за Базалуг* і т. ін. І в цілісній структурі твору відтворено історичну пам'ять (і *Луг* (*Великий Луг*), *Базалуг*) про славу Запорізьку Січ, тому й *луна / Гула, Гул у луг, свищу ледь не Дунаю* і *турок-крутія*, і *День <...> Гуля, і мудрогорд*. Зовнішні інтенції визначаються значущістю функції фатичності, витворенні особливої атмосфери довіри й відкритості, співпереживання. Анафора *Гуляю я... Луг...* не лише передає панорамність зображеного, а й орієнтована на адресата спільно відчуті силове поле *Лугу*. Лексичний повтор *Луг* (2 + 2) з умовчанням (... → 2) переносить читача в історичну епоху «реальності» і самого *Лугу*, і *Базалугу*, й існування *Січі*, тому й *свищу до Дунаю*, де зримо постають сторінки вимушеного переселення козаків для врятування національної самоідентичності, пор. Уривок із народної пісні: *Ей, джуро Яремо, / Да добре ж ти дбай, / Да на коня сідай, / Да їдь понад лугом Базалугом, / Та понад Дніпром-Славутою.* Експресивність тексту зреалізована й лексично, й морфологічно (*ясенovid*), і словотвірною (*диво-гурк, мудрогорд*), і синтагмально (*турка-крутія Луг / Тне, луна / Гула за Базалуг*), і пунктуаційно з особливим навантаженням індивідуально-функційного принципу (*І – / Гул у луг. / Диво: не сяє ясен овид*) – з 20 використаних розділових знаків дев'ять мають власнеавторську мотивацію. Реалізація експресивізації в аналізованому тексті з чітко вираженою суб'єктною позицією (*Гуляю я, Я свищу*) є комплексною з домінуванням синтагмального й синтаксично-пунктуаційного засобів. Інтродуктивний компонент («*Ану!*» – *луна / Гула за Базалуг*) наче перериває динамічну оповідь, що реалізує навантаження поета-медіума.*

4. Поетична функція як відтінкова, що обов'язково передбачає творчу активність двох начал – суб'єкта-адресанта й об'єкта-адресата, найпоєднованіше виражає експресивність. Адже «завірусовані» автором слова окреслюють поетичний контур зображення, який має перетворитися в образ сприйняття, переживання (пор. (Макушова 101–105)). Семантична багатоплановість слова з актуалізацією прямих та образно-переносних значень, несподіваних осмислень, нюансів відбиває напрями реалізації поетичної функції мови. Зовнішньо експресивні інтенції зорієнтовані на формування відповідної рухомості образу, думки, переживання значення, провічування одного значення через інше для створення особливого естетичного ефекту, пор.: *Проти ночі / під божественним покровом / троє ангелів / зібрались на розмову. // Перший: «Знаю колісь її / смішним дівчатком – / то з тюльпаном жебоніла, / то з курчатком». // Другий (скрадливо сльозу / змахнув з-під віі): / «Я пізнав / її дівочі світлі мрії. / А було, й застерігав, / навчав без ліку... / І, до речі, / познайомив з чоловіком». // – А сьогодні, / як живеться нашій Любі? // «Як живеться? / То в Фейсбуці, то в Ютубі, – / мовив Третій, / з-під крила діставши ноут. – / Зараз гляну і дізнаюсь, / що нового» (L. Venedyshyn. Shcho novoho? // Literaturna Ukraina. 2018.24.07).* Три діалоги з дієслівною доцентровістю (сім форм доконаного виду й сім форм недоконаного виду) відтворюють плин розмови, її інформативного обростання, насичення невідомим. Експресивність тексту симетризована з використанням нормативно упорядкованих конструкцій: *троє ангелів / зібрались на розмову, «Я пізнав / її дівочі*

світлі мрії, вживанням словниково упізнаваних значень і відтінків і под. Слова набувають естетичної значущості, неповторності, нових асоціативних мотивацій.

У сучасних модерних і постмодерних текстах інколи можна спостерігати їх насичення стилістично забарвленими лексемами, що охоплюють жаргонізми, професіоналізми, сленгізми, обценну лексику та інші, що надає їм особливої експресії: *Нашому шоферозі довелося нестерпно довег сигналізувати і з усіх сил обдавати ту шлоїбень вихлопними газами, аж урешті ми все-таки рушили під їхнє переможне улюлюкання* (Yu. Andrukhovych); *«А взагалі заткнись. У нас кінчаються гроші. Так що будемо хавати варену картоплю з хлібом, як селяни. Щоб нажертися. Ці падлюки чим вище, тим більше бабла деруть за хавку»* (І. Карпа).

Надмірне наповнення тексту подібними елементами надає йому ознак колоквіалізації, а експресивність належить до епатажних. Аналізовані лексеми постають конструктивними й естетично значущими елементами тексту, формують особливі площини експресивного напруження. У подібних реалізаціях наявна асиметрія стандартизованих та експресивних структур, оскільки насичення тексту такого зразка лексемами та їх похідними відбиває відхилення від нормативних і кодифікованих вимірів.

Художній текст постає особливим полем для реалізації творчих інтенцій митця, що інколи передається лише у власне-авторських утвореннях зразка *«Та, що біжить по клавішах...»* (L. Venedyshyn // *Literaturna Ukraina*. 2018.26.07, 2018.26.07); *Той, що греблі рве*; *Той, що в скалі сидить* (Lesia Ukrainka); *Той, що біжить лібрином* (назва фільму); *Той, що біжить по лезу* (назва фільму); *Той, хто пройшов крізь вогонь* (фільм М. Ілленка); *Той, хто до краю дійде*; *Той, хто невдовзі впаде* (S. Babkin); *Той, хто позаду йде*; *Той, хто до краю дійде*. У таких номінаціях використано фразеологізовану усталену модель для називанняособи. Предикативна конструкція є аналітичним засобом називання особи, для якої немає однослівного відповідника в словниковому фонді, пор. також: *той, що йде попереду*; *той, що попередив мене*, інколи такі предикативні номінації графічно передають одним словом: *ТойХтоПройшовКрізьВогонь* та ін. Подібні вияви спостережувані і в заголовках творів, коли автор прагне через усталені лексеми надати посиленої експресивності зображеному, сконцентрувати увагу: *«При сутність», «Не-так»* (L. Venedyshyn // *Literaturna Ukraina*.2018.26.07, 2018.26.07) та ін.

5. Гра художніх смислів, подвоєння та взаємодія реального й уявлюваного, дійсного й абстрагованого створюють естетичний ефект, тривають мить. Розпізнавання обертонів і нюансів художнього тексту можливе за умови достатнього розуміння нових смислових площин у тексті. Діагностування стандартизації й експресивізації в межах тексту можливе через встановлення загального тла його нормативності та вияву експресивних компонентів у його структурі, простеження рівнів експресивності – нульового, помірнього, надмірного і под. та окресленням симетричності й асиметричності між стандартизованими й експресивними конструкціями. Експресивізація тексту має багатоплановий і багатовимірний вияв із домінуванням одного і / чи більше рівнів її реалізації. Експресивізація тексту пов'язана з авторськими інтенціями, ступенем та особливостями персоналізації. Перспективним є вивчення співвідношення стандартизації й експресивізації тексту з цілісним охопленням усіх творів одного митця і / чи певної стильової течії (наприклад: романтизму чи модернізму), що уможливило визначення загальних тенденцій розвитку й посилення експресивізації, проникнення її елементів у стандартизовані площини.

References

1. Andrukhovych, Yuriy. *Tayemnytsya* : [roman]. Kharkiv: Folio, 2007. 477. Print.
2. Bakhtyn, Mykhayl. *Estetyka slovesnoho tvorchestva* : [nauch. yzd.] / Mykhayl Bakhtyn. Moskva: Yskusstvo, 1979. 423. Print.
3. Bondarenko, Alla. *Tekstovo-svitohlyadni modeli khudozhn'oho movomyslennya XX stolittya* : [monohrafiya]. Nizhyn: Vydavets' PP Lysenko Mykola, 2009. 323. Print.
4. Valhyna, Nyna. *Teoriya teksta* : [ucheb. posob.]. Moskva: Lohos, 2003. 173. Print.
5. Hal'peryn, YI'ya. *Tekst kak ob'ekt lnhvystycheskoho yssledovanyya* : [monohrafiya]. 5-e yzd., stereotyp. Moskva: KomKnyha, 2007. 144. Print.
6. Holyanych, Mariya. *Vnutrishnya forma slova i khudozhniy tekst* : [monohrafiya]. Ivano-Frankivs'k: Play, 1997. 18. Print.
7. Dzhandzhakova, Evhenyya. *Stylistyka khudozhestvennoho teksta* : [ucheb. posob.]. Moskva: Yzd-vo Moskovskoho ynstytuta ynostrannykh yazykov, 1990. Print.
8. Dolynyn, Konstantyn. *Ynterpretatsyya teksta* : [ucheb. posob.]. Moskva: Prosveshchenye, 1985. 288. Print.
9. Dudyk, Petro. *Stylistyka ukraiyins'koyi movy* : [navch. posib.]. Kyiv: VTs «Akademiya», 2005. 368. Print.
10. Zahnitko, Anatoliy. *Linhvistyka tekstu: teoriya i praktykum* : [nauk.-navch. vyd.]. Vyd. 2-e, vypr. i pererob. Donets'k: TOV «Yuho-Vostok, Ltd», 2007. 317. Print.
11. Kamenskaya, Ol'ha. *Tekst y kommunykatsyya* : [ucheb. posob.]. Moskva: Vysshaya shkola, 1990. 15. Print.
12. Karpa, Irena. *Pitsa «Himalayi»* : [roman]. Kharkiv: Klub Simeynoho Dozvillya, 2011. 400. Print.
13. Kovalyk, Ivan. *Metodyka lnhvistychnoho analizu tekstu* : [navch. posib.]. Kyiv: Vyshcha shkola, 1984. 118. Print.
14. Kolehaeva, Yryna. *Tekst kak edynytsa nauchnoy y khudozhestvennoy kommunykatsyy* : [monohrafiya]. Odessa: Yzd-vo OHU ym. YI'y Mechnykova, 1991. 120. Print.
15. Kononenko, Vitaliy. *Mova u kontekstikul'tury* : [monohrafiya]. Ivano-Frankivs'k: Play, 2008. 389. Print.
16. Kopytov, Oleh. *Modus na prostranstve teksta* : [monohrafiya]. Khabarovsk: Yzd-vo Khabarovskoho HYYK, 2012. 299. Print.
17. Kukharenko, Valeryya. *Ynterpretatsyya teksta* : [ucheb. posob.]. 2-e yzd., pererab. Moskva: Prosveshchenye, 1988. 192. Print.

18. Maksymova, Natal'ya. Protyvorechye kak konstruktivno-semanticheskyi priyem v yazyke poezyy Yhorya Severyanyna : [dys. k. fylol. n.; spetsyal'nost' 10.02.01 – russkyi yazyk]. Moskva, 2003. 158. <http://www.lib.ua-ru.net/diss/cont/93426.html> (Web. 10 Jun 2018).
19. Mats'ko, Lyubov, Sydorenko O., Mats'ko O. Stylistyka ukraïns'koyi movy : [pidruchnyk]. Kyïv: Vyscha shkola, 2003. 462. Print.
20. Moysiïenko, Anatoliiy. Mova yak svit svitiv. Poetyka tekstovyykh struktur : [nauk. vyd.]. Uman': RVTs «Sofiya», 2008. 280. Print.
21. Moysiïenko, Anatoliiy. Leza zel : [knyha verlibriv]. Kyïv: Dyvosvit, 2016. 312. Print.
22. Moskal'skaya, Ol'ha. Hrammatyka teksta : [ucheb. posob.]. Moskva: Vysshaya shkola, 1981. 183. Print.
23. Nykolaeva, Tat'yana. Ot zvuka k tekstu : [monohrafiya]. Moskva: Yazyky russkoy kul'tury, 2000. 680. Print.
24. Odyntsov, Vyktor. Stylistyka teksta : [monohrafiya]. 2-e yzd., stereotyp. Moskva: Ėdytoryal URSS, 2004. 264. Print.
25. Papyna, Aza. Tekst: eho edynytsy y hlobal'nye katehoryy : [uchebnyk]. Moskva: Edytoryal URSS, 2002. 368. Print.
26. Radziyevs'ka, Tetyana. Tekst yak zasib komunikatsiyi : [monohrafiya]. Kyïv: Instytut ukraïns'koyi movy NAN Ukraïny, 1993. 194. Print.
27. Sydorova, Maryna. Hrammatyka khudozhestvennoho teksta : [monohrafiya]. Moskva, 2000. 416. Print.
28. Solhanyk, Hryhoryy. Stylistyka teksta : [ucheb. posob.]. 3-e yzd. Moskva: Flynta; Nauka, 2001. 256. Print.
29. Turaeva, Zynayda. Lynhvystyka teksta (Tekst: struktura y semantika) : [ucheb. posob.]. Moskva: Prosveshchene, 1986. 127. Prinsitapt.
30. Shmeleva, Tat'yana. Slovesnost' v svete yntehratsyy y dyfferentsyatsyy. Pedahohyka, *psykholohyya, slovesnost'* : [sb. nauch. trudov]. Velykyy Novhorod: Yzd-vo NovHU ym. Yaroslava Mudroho, 2005. 74–96. Print.
31. Gephart W. The Beautiful and the Sacred: Durkheim's Look at the Elementary Forms of Aesthetic Life. *Durkheimian Studies/Études durkheimiennes*. 2000. №. 6. 85–92. Print.

OBJECTIVE-TEXT MEASURES OF STANDARDIZATION AND EXPRESSIVITY: THE OUTER LIMITS

Anatoliiy Zahnitko

Department of General and Applied Linguistics and Slavonic Philology,
Donetsk National University named after Vasyl Stus, Vinnytsia, Ukraine

Abstract

Background: 1. In modern linguistics, the text is explored in various aspects and dimensions: structural (formal), semantic and / or semantic / content, informative, etc., that is motivated by the consideration of the text as a subsystem, the establishment of the tier of its organization, and the definition of the relevant aspect of its study. In the linguistic aspect, the phonetic, morphological, syntactic, lexical, compositional-syntactic, syntactic, lexical, compositional-syntactic, stylistic tiers appear to be significant, for literary significance there are the following levels: a) characters ↔ images, b) plot (and / or plot), ideas ↔ themes (and / or motive) The cultural aspect is distinguished by the cultural, aesthetic, spiritual tiers, as well as the level of the linguistic component. In contemporary studies of the text, the motivated is the consideration of the text in the linguocultural, ethnolinguistic, psycholinguistic, linguistic and psychiatric and other dimensions. In the communicative-activity approach, informative-semantic and pragmatic tiers of the text appear to be essential, with their tracing in linguistic and extra-lingual aspects. It is important to take into account in this analysis the relevant components of the structure of the text: themes, ideas, material of reality, plot, compositions, language ↔ speech, actions ↔ technique. The connection between the linguistic and extralinguistic aspects of the organization of the text is realized in a formal sense through content, where the linguistic basis of the text forms its extralingual nature in process of the secondary communicative activity. From the point of view of the production of the text, the primary are extralinguistic factors, and from the point of view of interpretation – its linguistic basis. The informational-semantic level of the text is modified differently, therefore 1) from the linguistic point of view, it encompasses: a) phonetic, b) lexical, c) morphological, d) syntactic sublayers, and from extralingual: a) subject-logical, b) thematic ↔ ideological-thematic, c) storyline (↔fabulative) compositional sublayers. a) Expressive-stylistic, b) function-stylistic, c) intentional-communicative sublayers are inherent for the pragmatic level. Taking into account the extralingual aspect, the pragmatic level includes: a) emotional, b) figurative (↔ character), c) ideological (↔ ideological and semantic) sublevels.

The level of the text sometimes becomes the starting point for its analysis, therefore, it refers to the level as a subsystem or tier in the organization of the text. The text is integral, and formally, and structurally, both contently and compositionally, it has various functions, from among which the functions of the addressant and the addressee are important in communication.

In accordance with the constant allocation of functional styles, texts and their genre specification, etc., are qualified. A special status belongs to the literary texts, which are the result of discursive practices, through which one can recognize the author's own intentions of the text, corresponding instructions, etc. In fiction actively interact while contrasting normativity ↔ standardization and expressivity (emotivity), the ratio of which reflect originality, recognizability of the text, power of its influence, and others. The statement confirms the relevance of the consideration of correlation and / or non-correlation of standardization and expressiveness in the literary text in the general-typological dimension.

Expressiveness of the text, in general, and its components, in particular, were in the within the field of view of different researchers (A. Bondarenko, S. Yermolenko, M. Kozhyna, V. Kononenko, A. Moysiïenkota, and others) Also

a special attention was drawn to the functional load of separate linguistic resources in the text area (F. Batsevych, I. Kochanta, and others), text categories (I. Halperin, A. Papyna, A. Selivanova, and others), differentiation of text levels and text units (A. Moskalska, G. Solhanykta, and others), defining of the intra-textual inter-sentence syntactic relations and relationships (K. Dolinin, A. Zagnitko, and others). The researchers also studied the normative dimension of the text (I. Kolegaeva, O. Kopytov, and others), investigating the features on the status and main manifestations of normativity in scientific, journalistic and other texts. Equally functionally-loaded is a consideration of the certain stylistic devices in the structure of the text, because the most important stylistic device appears as a syntagmatic clash of the marked and unmarked stylistically units (L. Macko, O. Sydorenko, O. Macko, A. Bondarenko) while the ratio of normative and expressive measurements in the literary-textual structure, their interaction and the creation of special force fields between them arise as a topical issue.

Purpose: The purpose of the study is to establish the regularities of symmetry and asymmetry of text standardizations and expressiveness (expressivism) with noticing their interconnection within the framework of a literary text. The stated objective motivates the need to address individual issues: 1) the elucidation of the evolution of linguistic views on the status of standardization within the text; 2) analysis of typological expressions of expressivism in artistic text due to the correlation of normativity and abnormality in text structures; 3) determining the directions of increasing the expressiveness of individual components of the text and the general text structure; 4) the establishment of regularities of the formation of macro-expressive text planes; 5) a manifestation of modification and transformation of expressiveness into hyper-expression with the domination of the latter.

The methodological basis of the study is an understanding of the systemic and structural nature of the language system with the internal equilibrium of the components and the perception of the latter as those that are constantly in active motion and interaction. Perception of the probabilistic factor of a language development in its communicative, cognitive, representative and other dimensions. The main general methods of studying are inductive (documenting of expressive manifestations of forms and constructions) and deductive (diagnosing the hypothesis about the power fields of expressive formations, determining the functional status of linguo-individualization in the general text structure), structural (Prague school) with the clarification of the contrast between the normative and the unnormative in the text, centripetal and centrifugal nature of linguo-individualizations. Also found in the study is the method of interpretations and modifications, partly content analysis.

The material of the study were text fragments (1 500 units), selected from the works of B.-I. Antonych, L. Kostenko, A. Moysienko, D. Pavlychko, M. Semenko, V. Symonenko, V. Stus and others.

The theoretical significance of the research is motivated by the justification of the level structuring of expressiveness of the literary text and the peculiarities of its interaction with its standardization and normativity. The novelty of the study is determined by the fact that for the first time the relation between standardization and expressiveness in the literary text was considered through the analysis of levels of expressiveness, the creation of hyper-expressive and macro-expressive fields, the definition of individual models of modification and transformation of expressiveness, the determination of the status of abortive forms and entities in text structures. The practical significance of considering the problem of standardization and expressiveness in the artistic text is motivated by the possibility of using the results obtained in the processing of general questions of linguistics of the text, actual issues of modern linguistics.

Results: The concepts of expressiveness are used in biology, genetics, where it qualifies as the degree of expression in the phenotype of different individuals of the same allele of the corresponding gene, and quantitative indicators of such expressiveness are established on the basis of statistical data. In linguistics expressiveness is defined as the property of a certain set of linguistic units to transmit the subjective attitude of the speaker to the content and / or addressee of the speech, as well as a set of speech and / or text features based on linguistic units. The literary text is always personalized, because it reflects the author's expressive intentions, internally motivated and externally oriented. For example, in the text: *Гуляю я... Луг... / I – / Гул у луг. / Диво: не сяє ясен овид... / Круговиду диво-гурк... / Луг... Я свищу ледь не Дунаю: / «Ану!» День, де луцився гул, / Гуля, і турка-крутія Луг / Тне, мудрогорд, умент / («Ану!...» – луна / Гула за Базалуг).* / *Гуляю я... Луг* (A. Moysienko) internal intentions are transmitted through the lexeme of Bazalug (Bazavluk – an ancient island on the Dnipro River at the mouth of the Chortomlyk River, opposite the Pidpilnaya and Sribna rivers), *Луг* (Great Meadow – the historical name of the area), and others. In syntagmatic models of the sample *турка-крутія Луг / Тне; луна / Гула за Базалуг* and in the integral structure of the work the historical memory was restored (*і Луг (Великий Луг), Базалуг*) about the glorious Zaporozhian Sich, that's why *луна / Гула, Гул у луг, свищу ледь не Дунаю і турок-крутія, і День <...> Гуля, і мудрогорд*. External intentions are determined by the significance of the function of fact, the creation of a special atmosphere of trust and openness, empathy. Anaphora *Гуляю я... Луг...* not only transmits the panoramic image, but also focuses on the addressee – to feel together the power field of *Луг*. The lexical repetition of the *луг* (2 + 2) with the default (... → 2) transmits the reader in the historical epoch of “reality” and the very Luh and Bazaluh, and the existence of the Sich, and therefore *свищу до Дунаю*, where the pages of the forced resettlement of the Cossacks for saving the national identity appear to be visible, e. g. an excerpt from a folk song: *Ей, джуро Яремо, / Да добре ж ти дбай, / Да на коня сідай, / Да їдь понад лугом Базалугом, / Та понад Дніпром-Славутою*. The expressiveness of the text is realized both lexically and morphologically (*ясенovid*), and in the way of word-building (miracle *диво-гурк, мудрогорд*), and syntagmal (*турка-крутія Луг / Тне, луна / Гула за Базалуг*), and punctuative with a special load of an individual-function principle *I – / Гул у луг. / Диво: не сяє ясен овид* – nine of the 20 used punctuation marks have the author's motivation. The realization of expressiveness in the analyzed text with a clearly expressed subjective position (*Гуляю я, Я свищу*) is complex with a dominance of syntagmatic and syntax-punctuation means. The introductive component (*«Ану!...» – луна / Гула за Базалуг*) seems to interrupt the dynamic narrative that implements the load by the poet-medium.

Poetic function as a shade, which necessarily involves the creative activity of the two beginnings – the subject-addressant and the object-addressee, most expressively render the expressiveness. After all, the words “victimized” by the author of the article outline the poetic contour of the image that has to become an image of perception, experience (Maksymova 18, p. 101–105). Semantic versatility of the word with the actualization of direct and image-figurative meanings, unexpected comprehensions, nuances reflects the directions of the implementation of the poetic function of a language. Externally expressive intentions are oriented on the formation of the corresponding mobility of the image, thought, experience, meaning, illumination of one value, through another, to create a special aesthetic effect, e. g.: *Проти ночі / під божественним покровом / троє ангелів / зібрались на розмову. // Перший: «Знаю колись її / смішином дівчатком – / то з тюльпаном жебоніла, / то з курчатком». // Другий (скрадливо сльозу / змахнув з-під вій): / «Я пізнав / її дівочі світлі мрії. / А було, й застерігав, / навчав без ліку... / І, до речі, / познайомив з чоловіком». // – А сьогодні, / як живеться нашій Любі? // «Як живеться? / То в Фейсбуці, то в Ютубі, – / мовив Третій, / з-під крила діставши ноут. – / Зараз гляну і дізнаюсь, / що нового» (L. Venedishyn. What's new? // Literary Ukraine, July 24, 2018). Three dialogues with verbal centrism (seven forms of the finite form and seven forms of non-finite form) reproduce the course of the conversation, its informative uprising, the saturation of the unknown. The expressiveness of the text is symmetric with the use of normatively ordered structures: (L. Venedishyn. What's new? // Literary Ukraine, August 24, 2007). Three dialogues with verbal centrist (seven forms of the finished form and seven forms of inappropriate form) reproduce the course of the conversation, its informative uprising, the saturation of the unknown.*

The expressiveness of the text is symmetric with the use of normatively ordered structures: *троє ангелів / зібрались на розмову, «Я пізнав / її дівочі світлі мрії»*, use dictionary of recognizable values and shades and under. Words acquire aesthetic significance, uniqueness, new associative motivations. In contemporary modern and postmodern texts, it is sometimes possible to observe their saturation with stylistically marked lexemes covering jargon, professionalisms, slangisms, obscene lexicology, and others, which give them a special expression: *Нашому шоферюзі довелося нестерпно довго сигналізувати і з усіх сил обдавати ту шлюйбень вихлопними газами, аж урешити ми все-таки рушили під їхнє переможне улюлюкання* (Yu. Andruhovych); *«А взагалі заткнись. У нас кінчаються гроші. Так що будемо хавати варену картоплю з хлібом, як селяни. Щоб нажертися. Ці падлюки чим вище, тим більше бабла деруть за хавку»* (I. Karpa).

Excessive filling of the text with such elements gives the signs of colloquialisation, and expressiveness belongs to the eclectic ones. The analyzed lexemes appear as constructive and aesthetically significant elements of the text, they form special planes of expressive tension. In such implementations there is an asymmetry of the standardized and expressive structures, since the saturation of the text of such a sample with lexemes and their derivatives reflects the deviations from normative and codified measurements.

The literary text appears as a special field for realizing the creative intentions of an artist, which is sometimes transmitted only in the actual author's formations of the sample *«Та, що біжить по клавішах...»* (L. Venedyshyn // Literary Ukraine, July 26, 2018); *Той, що греблі рве; Той, що в скалі сидить* (Lesia Ukrayinka); *Той, що біжить лібринтом* (name of the film); *Той, що біжить по лезу* (name of the film); *Той, хто пройшов крізь вогонь* (film by M. Illienko); *Той, хто до краю дійде; Той, хто невдовзі впаде* (S. Babkin); *Той, хто позаду йде; Той, хто до краю дійде* (S. Babkin). In these nominations a phraseologized fixed model for naming a person is used. Predicate design is an analytical way for naming a person for whom there is no one-word counterpart in the dictionary, e. g. *той, що йде попереду; той, що попередив мене*, sometimes such predicative nominations are graphically transmitted in one word: *ТойХтоПройшовКрізьВогонь* and others. Similar occurrences are observed in the headings of works, when the author strives, through established lexemes, to give increased expressiveness to the depicted, to concentrate attention: *«При_сутність», «Не-так»* (L. Venedyshyn), etc.

Discussion: The play of literary meanings, the doubling and interaction of real and imaginary, real and abstract create an aesthetic effect, last for a moment. Recognition of overtones and nuances of literary text is possible due to the provided sufficient understanding of new semantic planes in the text. The diagnosis of standardization and expression within the text is possible through the establishment of a general background of its normativity and the manifestation of expressive components in its structure, tracing the levels of expressiveness – zero, moderate, excess and under. and the outline of symmetry and asymmetry between standardized and expressive constructions. Expression of the text has a multilayered and multidimensional expression with the domination of one and / or more levels of its implementation. Expression of the text is related to the author's intentions, degree and features of personalization. Perspective is the study of the ratio of standardizing and expressing the text with a holistic coverage of all works of one artist and / or a certain style of writing (for example: romanticism or modernism), which makes it possible to identify the general tendencies of development and intensification of expression, penetration of its elements into the standardized planes.

Key words: *text, text standardization, text expressiveness, emotionality, expressive means.*

Vitae

Anatoliy Zahnitko is Doctor of Philology, Professor, Corresponding Member of NAS of Ukraine, Head of Department of General and Applied Linguistics and Slavonic Philology at Donetsk National University named after Vasyl Stus. His areas of research interests include functional linguistics, cognitive linguistics, comparative linguistics, categorical linguistics, lexicographic linguistics, and text linguistics.

Correspondence: a.zahnitko@donnu.edu.ua